

MERRE TART A MAGYAR DROGFILM?

Tűcsere

BILSICZKY BALÁZS

DROGHELYZET VAN, SÚLYOSABB, MINT VALAHA, DE KÉSZÜLŐ DROGFILMÜNK NINCS. SZERENCSÉRE NEM MINDENKI TÖRÖDIK BELE, HOGY SIKERÜLT KRIMINALIZÁLNI ÉS SZŐNYEG ALÁ SÖPÖRNI AZ EGYIK LEGSÚLYOSABB PROBLÉMÁT.

Miert nem készül manapság nálunk drogfilm? Készülhet-e ma Magyarországon újdonsággal szolgáló drogfilm? Ha igen, mire kell koncentrálnia? A szerre, a használójára, esetleg a társadalmi milióra? A megannyi kérdéstől könnyen elbizonytalanodhat az ember: egyáltalán létezik olyan, hogy drogfilm?

Rövid számvetést követően máris elhagyható a kérdőjel: igen, létezik. Ha nem is klasszikus zsáner, de bizonyos szempontok szerint körülírható és definiálható mozgókép. A cselekmény rendszerint a szer, vagy – sokkal inkább – a szer használója köré épül, objektív formájában a belőtt, felszívott, elszívott anyagot, szubjektív kiadásában az érrendszer, a nyálkahártya gazdjának motivációit, döntéseinek mozgatórugóit, sorsát, életét vizsgálja kívülről, belülről, alulról, felülről, a szerző érzékenységének, a celluloidra szánt kvázi-valóság mélységének megfelelő módon és mértékben. Kapargathatja a felszínt, végezhet lelki mélyfúrást, tarthat iskolai előadást és még szórakoztathat is. Kinek a pap, kinek a papné, másnak a pszichoterápia vagy a gyógyszeres kezelés. Kurzusa válogatja.

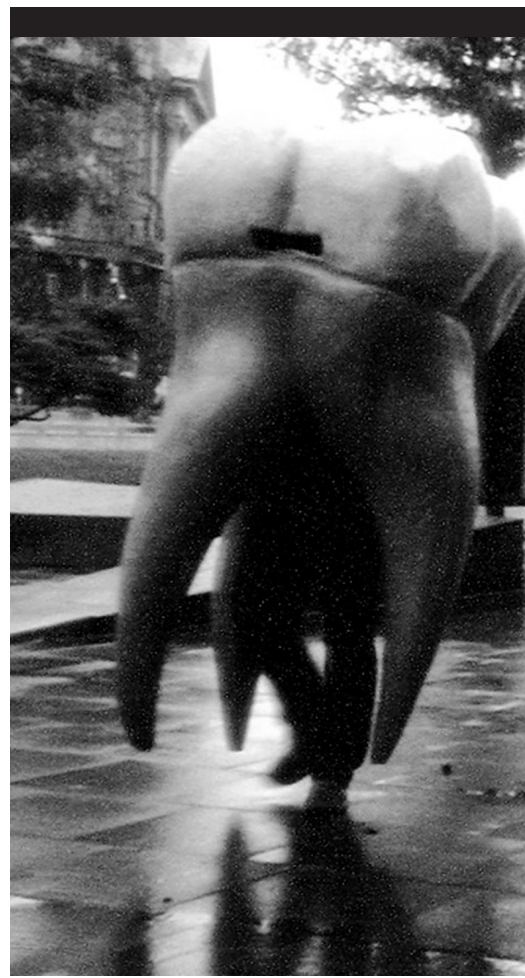
A hazai filmfinanszírozás rendszere (annak résztvevőivel együtt) gyökeres változásokon ment keresztül az elmúlt években, ami már most érezteti hatását a teljes magyar mozgóképkultúrára vonatkozóan. Lehet bizakodni, de aggódni ugyanúgy. Az elég gyorsan kiderült, hogy a film, mint művészet háttérbe szorul a tervek szerint előbb-utóbb tömegeket a mozikba csábító, a gyártóknak busás hasznot hozó „közönségbarát” filmekkel szemben. A nézettséget (és a vele járó profitot) piedesztálra

emelő filmpolitika mellett érdemes-e ma bármilyen támogatásban reménykedni egy összekaristolt leépülés-történetet a néző elé szánó alkotónak, alkotásnak? Mégis, hogyan hozhatna százezres nézőszámot egy szétlőtt vénájú, akaratgyenge, leépült narkós sztória? Sehogy. Akkor meg minek támogatassuk? Hogy a művészet és a szociális érzékenység egy komoly filmes hagyományokkal bíró metszéspontjáról van szó? Kit érdekel? Úgyis minden évre jut valamilyen évforduló, ezek kapcsán kiélhetik művészi hajlamaikat a nem is ebben a világban élő, elvarzolt auteurs. A heroin, a narkó viszont nekik sem téma, a sport legyen a szenvedélyed. Különbösen is, elmondtak már mindent, amit lehetett, elkészült egy *Kanyaron túl* vagy egy *Felhők a Gangesz felett*, sőt a fiatalabbak szemszögéből is körbejárták már a kérdést, a filozofikusabb hangvételt megütő *Dealer* díjat is kapott Berlinben, vigyoroghattunk a (szemlefordíjas!) *Fekete kefé*n, ha meg valaki nosztalgiázni akar, akkor kapjon elő magának egy Xantust vagy egy *Árnyékszázadot* a VHS-ei közül, hátha nem szakadt még el a szalag. Mindezzel párhuzamosan: a heroin lassan teljesen eltűnik az utcáról, a lecsón meg a spurin is rég túl vagyunk, a fű meg ott van mindenhol, a városi lakosság nagy része szív, minek azzal külön foglalkozni? Hogy manapság hétvégéről hétvégére bombázzák magukat dizájnerekkel a középiskolások? Ehhez idő kell, míg reagálunk rá, nem megy ez az egyik napról a másikra! Hogy a kati meg a gina évek óta pörög? C-lista?

Tény: a pontos rálátás a hitelesség nélkülözhetetlen kelléke. Valóban időre

van szükség. Ugyanakkor: ha oktatófilm készülhet a gina néven elhíresült, azóta már százfelé mutálódott vegyület veszélyeiről, akkor egy West Balkán-tragédiát, vagy egy szimpla, hajógyári-szigeti péntek estét körbejáró nagyjátékfilm miért nem? Talán maguk az alkotók sem mernek belevágni, előre sejtven, hogy az ötlet úgyis megvalósítatlan marad?

Dér András, az *Árnyékszázad* és a *Kanyaron túl* író-rendezője szerint elsősorban a fiatal filmesek dolga lenne, hogy az aktuális problémákra reflektáljanak. Igaz, huszoneves gyermekeink keresztül hall ezt-azt ezekről a szerekről, de ez már rég nem az ő világa – szerencséjére. Egyébként is, a drog nem csak a köznyelvben kábítószernek nevezett anyagokat jelenti. Ugyanígy kóros függőséghez vezethet a túlzott internethasználat – árulja el Dér, hogy mi az, amit manapság inkább érdekesnek tart, és amivel szívesen foglalkozna nagyjátékfilmben. Jogos. A viselkedési és egyéb természetű addikciók hasonlóan fontos (és feldolgozatlan) kérdések, arról meg aztán vég-

képp ne beszéljünk, hogy a WHO adatai szerint Magyarország élen jár az alkoholhoz köthető halálesetek tekintetében. Ahelyett, hogy szembenéznénk az elkeserítő ténnyel, főzzünk inkább otthon pálinkát. Dérre visszatérve: a rendező filmjeiben mindig az emberrel, a droggal foglalkozott. Számára a legfőbb anyag nem az anyag, hanem a használója. Mégis, mit kezdene egy zombimód működő főhőssel, akinek egyetlen célja van: minél jobban szétcsapni magát. Csak úgy. Buliból. Hol vannak már a Pauer Henrik-féle anyagosok? Egy képzeletbeli panoptikumban, Ternyák Zoltánok vagy Hazai Attilák mellett.

Apropó, Hazai! Miközben áll a kamera, a könyvesboltok polcain drogtörténetekről szóló hullám söpört végig, jöllehet, ezek szinte kivétel nélkül a leszokásról, a megtisztulásról szólnak. Sikersztorik. Így Kubiszyn Viktor *Drognaplója* vagy Szabó Győző *Toxiomája*. Előbbi szerző ráadásul nem csak az anyagtól tisztult meg, de bűnös gondolataitól is – Isten által. Piros pont a mai drogpolitikát (vagy-

is az e címen futó semmittevést) nézve. Dértől távol áll, hogy az aktuális kurzus preferenciáival foglalkozzon, de a spiritualitást (legyen az bármilyen nemű vagy kötődjön bármihez) a droghasználat kihagyhatatlan összetevőjének tartja. Egy Kubiszynéhez hasonló tisztulástörténetet inkább színpadon dolgozna fel, mint gyöngyvásznonra vetítve. Úgy érzi, az ilyesmire már nem vevő a moziba járó közönség. Igaza lehet: popcorn mellé nem passzolnak a fecskendők, vagy a kőrealistán bemutatott megvonási tünetek. Ha valahol, akkor a tévé képernyőjén látná viszont az effélét, ehhez viszont a közt szolgáló közszolgálatra volna szükség. A kereskedelmi tévé zsákutca. Képzeld csak el: a jópofa show-műsor fröccsöntött foteljában a szertől megsza- badult drogos, a meglepetésvendégek között egy steril tű, egy pakett heroin és a drogpolitikáért felelős államtitkár. Viccnek is, hallucinációnak is rossz.

Más oldalról közelít a téma felé Géczy Dávid, aki néhány

évvel ezelőtt Szabó Győző könyvét vitte volna filmre, ha nem kerül át más kezébe a terv. Azóta sem hallottunk róla, pedig a *Toxioma* annyira filmesre sikerült, hogy nem is kellene sokat dolgozni az adaptálásán. A főhős egyébként nem szereti a drogfilmeket, hazugnak tartja őket. Jogos a kétely. Hogyan lehetne visszaadni a visszaadhatatlant, elérni az elérhetlent? Megjeleníteni a Kubiszyn által Zónának nevezett valamit, amit csak a szerhasználója ismerhet. Géczy kisfilmjeiben alapvető fontossággal bírt a kísérletező vizualitás, ami kiemelkedő szerepet tölthetett volna be a filmekben. Bármilyen erősek is legyenek a dialógok vagy a jelenetek, mindezt a képi világ foglalja tetszetős keretbe (lásd még: *Félelem és reszketés Las Vegasban*), és ez volt az a terület, ahol az alkotópáros meg kívánta reformálni a magyar drogfilmes hagyományokat. Filmtechnikai kísérletek, a MOME hallgatóinak bevonása a látványvilág kialakításába – hogy csak néhányat említsünk füstbe ment tervek közül.

„Jelenleg parkolópályán áll”
(Fliegeauf Bence: Dealer)

A rálátás szükségességét az egyetemen kívülről érkező, a filmezést autodidakta módon elsajátító Géczy is kihangsúlyozza, amikor az aktuális problémák feldolgozatlansága kerül szóba. Ha valaki a dizájnerdrogokról akar hiteles képet mutatni, annak mélyen benne kell lennie a témában. Aki viszont mélyen benne van, az nem valószínű, hogy filmet rendez... Géczy szerint az elmúlt évtized egyik legnagyobb hiánya: senki nem forgatta le a mai 30-as korosztály generációs filmjét, ahogy tette ezt Török Feri annak idején a *Moszkva térel*. Kísérletek persze voltak, így a *Papírpülők* Szabó Simontól, ami viszont csak egy szűk szubkultúra láttelepe. A generáció teljes spektrumát megszólító film elmaradt, amiben ott lehetett volna a bölcsész junkie, a lakótelepi speedes srác, a kokainfüggő yuppie vagy a lecsúszott hernyós. Egymás mellett, párhuzamosan, elvégre a drog nem válogat, mindenhova betüremkedik.

Időközben kijött Reisz Gábor közönségsikere, a *VAN*, amit nyugodtan nevezhetünk generációs filmnek, a drogkérdéssel viszont nem foglalkozik. Reisz szerint alapvetően maradnak ki olyan témák, problémák, amik kicsit is

a jelenünkből indulnak ki. Szerinte a filmírás egyik legnagyobb motorja a miért kérdések szüntelen felvetése: miért ilyen a karakter, miért ilyen helyen él, miért ezt a lányt szereti. Ahhoz, hogy hitelesen legyen ábrázolva a jelenkor bármelyik szereplője, ezeket a kérdéseket ugyanúgy fel kell tenni, hogy jól leheszen dramatizálni a történetet. Csak-hogy nagyon ritka az olyan magyar film, ami ezt meg is próbálja, és nem egy saját, speciális világot húz fel a története köré. Reisz ugyanakkor hozzátette, hogy a *VAN* Szécsi Pálos musical betéte alapvetően egy befüvezett este lezárása lett volna, végül azonban fölöslegesnek érezte megmutatni azt, hogy a szereplők elszívják egy spanglit. A rendező fenti mondata csak alátámasztja, hogy mennyire mindennapossá vált például a könnyű drogok használata.

Visszatérve Géczy az összes társadalmi réteget megjelenítő gondolatához: a szempontnak talán a szintén nem tegnap készült *Dealer* felelt meg a leginkább. Fliegaufl Bence méltán elismert munkája a mai napig a kortárs hazai drogfilm csúcsa, ugyanakkor pontot is

„A pusztulásra koncentrálnak”

(Dér András:
Kanyaron túl –
Dér Denissa)

tesz egy korszak végére. A bemutatott, félresiklott életek ugyan megjelenítik a társadalom különböző milióit, de a film zsánerét tekintve az elődökre támaszkodik: a *Dealer* is a pusztulásra koncentrálnak, és nem bővíti újdonságot jelentő elemekkel a magyar drogfilm műfaját. Fliegaufl sem keveri tehát össze a palettán a színeket, a drog, mint fő motívum mellett nem jelennek meg a krimi, a noir, vagy a thriller vegytiszta stílusjegyei, hogy új oldalról közelítsék meg a mozgókép egyik legrégebbi és örök témáját, mint teszik azt a tengerentúlon vagy közelebb, évek, évtizedek óta. (*Meztelen ebéd*, *Trainspotting*, *Traffic* – hogy három, teljesen eltérő megközelítésű munkát említsünk.)

Drogfilmünk tehát volt, és remélhetőleg lesz is még, de jelenleg épp parkoló pályán áll. A fontossága megkérdőjelezhetetlen, abban viszont csak bízni lehet, hogy felszínes tanmesék helyett, felpörögve, kitágult pupillákkal figyelni és dokumentálni a jelen egyre égetőbb és kezelhetetlenebbé váló problémáit. Végére is a valóságnál nincs durvább anyag, nem lehet róla leszokni, vagy ha mégis, vége a világnak. •